

POTREBE, MOGUĆNOSTI PROIZVODNJE I
KONKURENTNOST DOMAĆE PROIZVEDENOG POVRTNOG
SJEMENA

**THE NEEDFUL, POSSIBILITY OF PRODUCTION AND
COMPETITIVENESS OF DOMESTIC PRODUCTION OF
VEGETABLE SEEDS**

Z. Matotan

Povrće se u Hrvatskoj uzgaja na 3,5 - 4,0% oraničnih površina ili na oko 55 000 ha, na koliko se proizvodnja ustalila u posljednjih nekoliko godina.

Najzastupljenije povrtnne vrste u proizvodnji su kupusnjače, grah, luk, rajčica, paprika i krastavci koji se uzgajaju na preko dvije trećine ukupnih površina pod povrćem.

Za proizvodnju povrća godišnje se u Hrvatskoj koristi oko 1 500 t sjemena i oko 7 000 t reprodukcijskog sadnog materijala (lučice luka i češnjevi češnjaka).

Organiziranom proizvodnjom u Hrvatskoj se godišnje proizvede oko 200 t sjemena povrća, od čega se desetak tona izveze, a ostalo služi za domaću proizvodnju. Otprilike ista količina povrtnog sjemena i oko 250 t lučica luka godišnje se uveze u Hrvatsku. Vrijednost uvezenog sjemena i reprodukcijskog sadnog materijala je preko 2,5 milijuna USD.

Ukupno proizvedeno i uvezeno sjeme dostatno je za sjetvu manje od 1/3 ukupnih površina pod povrćem, a certificirani sadni materijal dostatan je za svega 5% sjetvenih površina. To upućuje na činjenicu da se još uvijek na preko 2/3 proizvodnje povrća, a to je poglavito uzgoj u vrtovima za vlastite potrebe, koristi vlastito proizvedeno necertificirano sjeme.

Korištenje necertificiranog sjemena zasigurno je jedan od bitnih razloga ukupno niske razine domaće povrćarske proizvodnje, tako da su prinosi pojedinih povrtnih kultura 2 - 4 puta niži nego u agrarno razvijenim zemljama Europe sličnih klimatskih i edafskih uvjeta.

Z. Matotan: Potrebe, mogućnosti proizvodnje i konkurentnost domaće proizvedenog povrtnog sjemena

Procjena potreba sjemena i sadnog materijala povrća u Republici Hrvatskoj

Vrsta povrća	Proizvodnja u Hrvatskoj (ha)	Prosječna potrošnja sjemena (kg/ha)	Potrebe za sjemenom (t)
Kupus i kelj	9 010	0,5	5
Grah	6 851	100	681
Rajčica	5 273	0,5	3
Paprika	4 135	1,0	4
Krastavci	3 523	3,0	11
Grah mahunar	3 481	100	345
Mrkva	2 936	3,5	10
Grašak	2 919	150	437
Dinje i lubenice	2 104	5,0	11
Ostalo povrće	5 747	10,0	57
Ukupno	54 628		1 564
Luk	6 154	800	5 000
Češnjak	2 528	900	2 300

U posljednje tri godine u Hrvatskoj se proizvodilo sjeme 25 povrtnih vrsta, a s obzirom na zastupljenost prevladavala je proizvodnja sjemena graška, graha mahunara, špinata, mrkve, graha i paprike.

Količina proizvedenog sjemena samo nekih povrtnih vrsta kao što su mrkva i kupus, te najvećim dijelom i špinat, pokriva potrebe domaće potrošnje. Mahunarke koje prevladavaju u domaćoj sjemenskoj proizvodnji zadovoljavaju tek petinu potreba.

Proizvodnja, uvoz i izvoz sjemena povrća u Republici Hrvatskoj 1996. – 1998.

Godina	Proizvodnja		Uvoz		Izvoz	
	hektara	tona	tona	000 USD	tona	000 USD
1996.	161	197	86	1 714	23	132
1997.	218	219	242	2 157	0	-
1998. (I. –VI.)	272	-	109	1 099	4	37

Od asortimana povrtnih kultura koji se nalazi u sjemenskoj proizvodnji prevladavaju stare domaće i udomaćene sorte koje čine više od 2/3 ukupnih sjemenskih usjeva. Jednu trećinu čine strane, introducirane sorte, ili strane

Z. Matotan: Potrebe, mogućnosti proizvodnje i konkurentnost domaće proizvedenog povrtnog sjemena

sorte koje se namjenski proizvode za strane tvrtke. Novostvorenih domaćih sorata gotovo da i nema u sjemenskoj proizvodnji.

Prinosi najvažnijih vrsta povrća u Republici Hrvatskoj u usporedbi s agrarno razvijenim zemljama Europe

Vrsta povrća	Prosječan prinos u Hrvatskoj (t/ha)	Uobičajeni prinos u Europi (t/ha)	Odnos
Kupus	13,5	35	-2,4
Grah	1,3	2	-1,5
Luk	7,0	25	-3,5
Rajčica	9,7	40	-4,1
Paprika	6,5	25	-3,8
Krastavci	8,2	25	-3,0
Grah mahunar	2,5	10	-4,0
Mrkva	7,0	40	-5,7
Grašak	1,8	5	-2,8
Češnjak	3,6	10	-2,8
Lubenice	14,0	40	-2,9

Proizvodnja sjemena povrća u Republici Hrvatskoj 1996. i 1997. (u tonama)

Vrsta	1996.	1997.	Prosjek	% potreba
Grašak	97	81	89	20
Grah mahunar	53	77	65	19
Špinat	12	15	14	77
Mrkva	2,5	23	13	130
Grah	14	10	12	2
Paprika	0,3	0,8	0,6	15
Peršin	1,6	5,1	3,4	15
Kupus	6,3	4,0	5,2	105
Krastavci	2,0	0,7	1,4	13

Na osnovi dosadašnjih iskustava i rezultata proizvodnje povrtnog sjemena u Hrvatskoj neosporno je da postoje izrazite mogućnosti proizvodnje kvalitetnog sjemena velikog broja povrtnih vrsta. Agroekološki uvjeti Istre i priobalnog dalmatinskog područja pružaju izvanredne mogućnosti za proizvodnju

Z. Matotan: Potrebe, mogućnosti proizvodnje i konkurentnost domaće proizvedenog povrtnog sjemena

sjemena dvogodišnjih povrtnih kultura, posebice kupusnjača, dok su semi-aridna područja istočne Slavonije i Baranje izrazito povoljna za proizvodnju sjemena mahunarki, salata i plodovitog povrća.

Površine pod proizvodnjom sjemena povrća u Republici Hrvatskoj 1996. – 1998. (u hektarima)

Vrsta	1996.	1997.	1998.	Prosjek
Grašak	53	66	88	69
Grah mahunar	44	55	90	63
Špinat	13	27	32	24
Mrkva	12	21	6	13
Grah	11	5	11	9
Paprika	4	7	15	9
Peršin	6	12	2	7
Kupus	5	3	6	5
Krastavci	3	2	3	3

Hrvatska svojim agroekološkim uvjetima na samo da može velikim dijelom zadovoljiti vlastite potrebe za povrtnim sjemenom, već može postati njegov značajniji izvoznik. To potvrđuju pozitivna iskustva iz proizvodnje sjemena mrkve i peršina na području Slavonije za potrebe srednjoeuropskog tržišta.

Proizvodnja povrća u Republici Hrvatskoj 1994. – 1998.

Godina proizvodnje	Površina u 000 ha	Proizvodnja u 000 t
1994.	49	340
1995.	48	380
1996.	53	375
1997.	55	391
1998.	56	-

Kako u Hrvatskoj ozbiljniji oplemenjivačko-seleksijski rad na povrću gotovo ne postoji i Hrvatska ne može izaći na svjetsko tržište sa sjemenom vlastitih sorata kao agrarno razvijene europske zemlje trebala bi se za izvoz orijentirati na umnažanje sjemena stranih sorata za strane sjemenske tvrtke.

Z. Matotan: Potrebe, mogućnosti proizvodnje i konkurentnost domaće proizvedenog povrtnog sjemena

Sjeme povrtnih kultura proizvedeno u Hrvatskoj može postići konkurentnost i na tržištima zemalja centralne Europe.

Velike svjetske sjemenske tvrtke koje se bave oplemenjivanjem povrtnih kultura, proizvodnjom i prometom njihovog sjemena, sjeme proizvode u onim predjelima Svijeta gdje su agroekološki uvjeti idealni, gdje je jeftina radna snaga i gdje su političke prilike stabilne, tako da Hrvatsku kao potencijalno područje moguće proizvodnje povrtnog sjemena zaobilaze, iako u njoj vide značajno tržište za svoje visoko kvalitetno sjeme.

Profesionalni proizvođači povrća u Hrvatskoj, budući da nemaju izbor domaćih visokokvalitetnih sorata, i dalje će biti orijentirani na korištenje visoko kvalitetnog sjemena poznatih stranih sjemenskih tvrtki, te uvoz takvog sjemena ne bi trebalo posebnim administrativnim mjerama ograničavati. Nažalost od ukupno uvezenih količina povrtnog sjemena u Hrvatsku manji dio otpada na takvo sjeme, dok najveći dio uvezenog povrtnog sjemena čini sjeme starih udomaćenih sorata sporne kvalitete.

Da bi domaću proizvodnju povrtnog sjemena učinili konkurentnom takvom uvoznom sjemenu domaću bi proizvodnju povrtnog sjemena trebalo subvencionirati ako ne u mjeri kako to rade zemlje članice Europske unije, onda barem kao većina srednjoeuropskih država.

Adresa autora – Author's address:

Primljeno: 15. 12. 1998.

Dr. sc. Zdravko Matotan
Podravka d.d. Koprivnica